

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-КЕРІВНИКІВ

В статті викладено складові, які сприяють розвитку компетентності у студентів технічних університетів. Доведено значення рефлексивності в управлінській компетенції майбутнього інженера. Акцентовано увагу на самореалізації студента як важливого компонента вищої форми саморозвитку людини – самоактуалізації.

Сучасні умови розвитку та становлення незалежної держави висувають перед вищою технічною школою все більш жорсткі умови підготовки фахівців вищої кваліфікації. У житті сучасного суспільства інженерна діяльність також динамічно змінюється, тому сучасний інженер - це не просто технічний фахівець, а необхідною складовою моделі інженера виступає самореалізація його потреб. Ось і сьогодні, коли першочерговим завданням суспільства є підготовка спеціаліста XXI століття, який був би здатним розв'язувати не тільки інженерні, але й соціально-економічні завдання, був би лідером не тільки на виробництві, але й у суспільному житті своєї країни. Ці факти підтверджують, що пріоритетним напрямком розвитку вищої технічної освіти є її гуманізація та гуманітаризація. Вони допомагають студентові технічного університету реалізувати потреби особистості в самоутвердженні. Тому постала **проблема** глибше розібратися у сутності та значенні для сучасної молоді таких потреб.

Зв'язок проблеми з науковими завданнями витікає з положень концепції формування гуманітарно-технічної еліти Національного технічного університету „Харківського політехнічного інституту”, яка передбачає в умовах кризи управління в Україні формувати особистість майбутнього інженера, обов'язково враховуючи управлінську компетентність як складову його професіоналізму [1, с. 7-8]. **Зв'язок проблеми з практичними завданнями** ґрунтується на тому, що серед вимог, що висуваються нині до професійного інженера є його компетентність, яка базується, в першу чергу, на основі його самореалізації. [2, с. 36].

Аналіз стану досліджень і публікацій з проблеми. Професійна компетенція у сучасному розумінні – феномен складної структури, визначення якої потребують теорія і практика вищої школи, оскільки з неї має виходити педагогічне проектування, організація навчально-виховного процесу, формування і розвиток загальної та професійної культури майбутніх інженерів. Ця проблема хвилює педагогічну громадськість. Про це свідчить знайомство з працями В. Андрущенко, С. У. Гончаренка, М. З. Згуровського, О. Е. Коваленко, В. Г. Кременя, Н. Г. Ничкало, І. Ф. Прокопенка, С. О. Сисоєвої, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. Романовського та інших. В той же час недостатньо дослідженою залишається проблема *ролі самореалізації в компетенції майбутніх інженерів-керівників*. Тому **мета даної статті** полягає в аналізі розкриття цієї проблеми.

Виходячи з сказаного вище, завданнями дослідження є висвітлення поняття самореалізація, обґрунтування необхідності створення педагогічних умов для самореалізації студентської молоді.

Викладення основного матеріалу.

В основу концепції гуманізації інженерної освіти викладачами Національного технічного університету «Харківського політехнічного інституту» покладено використання високих інформаційних технологій, технологій енерго- та ресурсозбереження, урахування проблем охорони навколишнього середовища. Окрім того, особливе місце в підготовці спеціалістів майбутнього тисячоліття займає підготовка та виховання лідерів-особистостей, що будуть здатні подолати будь-які кризові ситуації або виконувати інноваційні проекти. Тому тільки впровадження нових знань і технологій може забезпечити економічне зростання держави, а це можливо лише за умови реалізації принципу: «Освіта впродовж життя»,

замість «Освіта на все життя»[3, с. 3]. Педагогічні задачі, які стоять перед вищою технічною школою не нові. Ще класик педагогіки Василь Олександрович Сухомлинський відмічав, що «наше суспільство не може успішно розвиватися, якщо в ньому будуть недоучки, люди малограмотні, ні до чого не пристосовані, «сірі», лініві, які бачать в праці тільки «шматок хліба».[4, с 55]. А сучасне виробництво потребує компетентних спеціалістів не тільки в сфері знань в області майбутньої спеціальності, але й знань в області педагогіки, психології, а також основ управління соціальними системами.

Компетентнісний підхід є дуже важливим і для роботодавця, оскільки на сучасному ринку праці є запити на професійного фахівця. Такий підхід зумовлює зміни у підходах до формування змісту підготовки, визначення переліку навчальних дисциплін і скорочення їх кількості у навчальних планах, визначення компетентностей з кожної дисципліни, формування змісту кожного предмета та підбір необхідної для навчального процесу інформації.

Серед якостей, які є обов'язковими для інженера-керівника як компетентного спеціаліста, було виділено О. Г. Романовським таку рису особистості як рефлексивність. Вона базується на потребі студентів у самопізнанні, самоорганізації та самовдосконаленні. Зазначені риси підкреслюють важливість самоосвіти інженера, значущість її в самореалізації особистості. Під самоосвітою студента визначають добровільну, самостійну індивідуально-пізнавальну діяльність, керовану самою особистістю та спрямовану на власний розвиток та вдосконалення професіоналізму. Аналіз досліджень компетентностей, якими молодь має оволодівати в процесі навчання, дозволяє дійти висновку, що більшість авторів, як закордонних, так і вітчизняних, виділяють аналоги компетентності самоосвіти. Наприклад:

- компетентності саморозвитку і самоосвіти, пов'язані з потребою і готовністю постійно навчатися як у професійному, так і в особистістому та суспільному житті [5, с. 134];
- компетенції, що реалізують здатність і бажання неперервного здобуття освіти (освіта протягом життя) і є основною підтримкою професійної конкурентноспроможності, адаптаційного потенціалу людини до постійних змін у суспільстві [6, с. 23-24];
- здатність навчатися впродовж життя як основи неперервного навчання в контексті особистого професійного та соціального життя [7].

Характеризуючи цілі, мотиви, способи і результати процесу саморозвитку, де внутрішнім моментом руху є самопобудова особистості В. Г. Маралов вважає, що найважливішими і щільно пов'язаними одна з одною формами, які дозволяють особистості виразити себе і реалізуватись різним чином є такі:

- самоствердження як можливість людини заявити про себе повною мірою як про особистість через актуалізацію мотивів і організацію власної специфічної діяльності для знаходження і підтвердження своїх певних якостей, рис поведінки і дій;
- самовдосконалення як можливість особистістого росту людини та її самостійне прагнення бути краще, наблизитися до певного ідеалу через свідоме управління розвитком своєї особистості, ростом своїх якостей і здібностей;
- самоактуалізація як вища форма саморозвитку, що містить у своєму складі дві попередні і спонукається мотивами до реалізації вищої сутності свого існування, тобто здатність виявити в собі певний потенціал і використовувати його в житті з тим, щоб успішніше виконувати свою місію і призначення [8, с. 106].

Викладачі кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами Національного технічного університету «Харківського політехнічного інституту» проводять постійно цілеспрямований моніторинг серед майбутніх інженерів для визначення стану підготовки інженерів до управлінської діяльності.

Аналізуючи таку важливу рису, як рефлексивність, що є одним з показників самореалізації студентів, дослідники дійшли висновку, що респонденти на першому місці визначають самовдосконалення (60% від загальної кількості опитуваних), на другому –

самоорганізацію (50% від загальної кількості опитуваних), а на третьому - самопізнання (10% від загальної кількості опитуваних). Це ще раз підкреслює важливість самореалізації для майбутніх інженерів-керівників. Ми вважаємо, що трансформаційні процеси у суспільстві призвели до суттєвих змін соціальних ролей освіти, зокрема, самоосвіти, її мети, змісту, функцій, технологій. Формування компетентності самоосвіти у студентів технічних університетів є передумовою їх самореалізації і самоствердження у майбутній професійній діяльності керівника виробництва. Головною оцінкою такої компетентності вважається не тільки і не стільки наявність і значний обсяг знань і досвіду, скільки вміння їх активізувати у разі потреби і використовувати в процесі реалізації управлінських функцій.

Таким чином, самореалізація як складова структурної моделі майбутнього інженера розглядається як нерозривні взаємопов'язані характеристики людини як особистості та її професійної діяльності.

Виконане дослідження дає підстави дійти таких **висновків**:

Експерименти підтверджують, що для ефективного виконання управлінських функцій необхідним є дотримання певних вимог. Серед них виділяють:

- 1) компетентність є визначальним компонентом в досягненні успіху майбутнього інженера-керівника;
- 2) рефлексивність, як необхідна складова компетентності керівника, базується на потребі студентів у самопізнанні, самоорганізації та самовдосконаленні;
- 3) самоактуалізація допомагає особистості проявити свої потенційні можливості та використовувати їх у житті з тим, щоб успішніше виконувати свою місію і призначення;
- 4) підготовка в технічних університетах компетентного фахівця в області управління базується на створенні умов для розвитку найповнішого прояву свого «Я» - самореалізації.

Перспективою подальших розробок авторка вважає продовження дослідження складових особистості студента технічного університету та розробку педагогічних методів та технологій, що сприяють його самореалізації.

Література:

1. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ, О. С. ПОНОМАРЬОВ. Концепція формування гуманітарно-технічної еліти в НТУ «ХПІ» та шляхи її реалізації: навч. – метод. посібн. - Х.: НТУ «ХПІ», 2004. – 416 с.
2. Романовський О. Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності: Монографія. – Х.: Основа, 2001. – 312 с.
3. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Підготовка інженерної еліти на межі тисячоліть. // Інженерна освіта на межі століть: традиції, проблеми, перспективи (до 115 річниці Харківського державного політехнічного університету): Праці міжнародної науково-методичної конференції. 28-30 березня 2000 р./ Харків: ХДПУ, 2000. – 330 с.
4. Сухомлинский В. А. Неотложные проблемы теории и практики воспитания. // Народное образование. – Вип. №10. – М.: Народное образование, 1961. – С.54-61.
5. Лозова В. І., Троцько В. Г. Теоретичні основи виховання і навчання.: Навч. посібник / Харк. Держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп.. – Х.: "ОСВ", 2002 – 400 с.
6. Образовательный стандарт высшей школы: сегодня и завтра / Под ред. В. И. Байденко, Н. А. Селезневой. Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – М.: 2001. – с. 23-24.
7. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe // Report of the Symposium Berne, Switzerland 27 – 30 March, 1996. Council for Cultural Co – operation (CDCC) // Sekondari Education for Europe Strasburg, 1997.
8. Павленко Л.А. Самореалізація творчого потенціалу вчителя в процесі формування національної еліти. //Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти [Текст] зб. наук. праць / за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. – Вип. 19(23). – Х.:НТУ «ХПІ», 2008. – С. 101-108.

В статье представлены составляющие, которые необходимы для развития компетентности у студентов технических университетов. Доказано значение рефлексивности в управленческой компетенции будущего инженера. Акцентировано внимание на самореализации как важного компонента высшей формы саморазвития человека – самоактуализации.

The article components which are necessary for development of competence in students of technical universities are presented. Value of reflexivity in the administrative competence of the future engineer is proved. The attention is focused on self-realisation as important component of the higher form of self-development of the person – self-actualisations.